

۱۳ آبان فقط نام یک خیابان نیست

روز دانش آموز را آماده کردم و قبل از اینکه در روزنامه دیواری کار کنیم، برای آقای رفیعی فرستادم. آنها را خوانده بود و بعضی از قسمت‌ها را اصلاح کرده و نسخه نهایی را در اختیارمان گذاشت تا در کنار پوستری که مسعود طراحی کرده بود، کار کنیم. کارها به خوبی پیش رفت و ما در آن سال نمايشگاه روز دانش آموز را برگزار کردیم و اتفاقاً متن روایت داستانی من برگزیده شد و جایزه‌ای هم برای آن گرفتیم. حالا با گذشت سال‌ها، هر وقت یاد دوران دانش آموزی خودم می‌افتم آن متن را یک‌بار دیگر مرور می‌کنم؛ متنی که علاوه بر یادآوری خاطرات شیرین دوران مدرسه، یادآوری یک واقعه تاریخی در تقویم کشورمان هم هست؛ روایتی که بازخوانی آن خالی از لطف نیست و امروز هم می‌شود خواند و یاد و خاطره دانش‌آموزان شهید روز دانش آموز را گرامی داشت.

یک هفته‌ای به روز دانش آموز مانده بود که آقای رفیعی، من و مسعود را به دفتر مدرسه فراخواند و دستور فوری داد که حتماً برای روز دانش آموز یک روزنامه دیواری با حال و هوای این روز تاریخی تهیه کنیم و در نمايشگاهی که همزمان با روز دانش آموز در مدرسه برگزار می‌شد، شرکت کنیم. مسعود، استاد طراحی و نقاشی بود و قرار شد برای موضوع ۱۳ آبان و روز دانش آموز، پوستری ویژه‌ای را طراحی کند. من هم قرار شد روایت داستانی واقعه را بنویسم تا در روزنامه دیواری منعکس شود. فرصت زیادی باقی‌نمانده بود، اما همه سعی و تلاشم را به کار بردم تا در موعد مقرر مطلب را آماده کنم. آقای رفیعی همه کتاب‌های کتابخانه مدرسه را که با موضوع ۱۳ آبان و روز دانش آموز مرتبط بودند در اختیارم گذاشت و من شبانه‌روزی آنها را خواندم و سرانجام روایت داستانی واقعه ۱۳ آبان و

و کاغذ و شاخه‌ها و برگ‌های خشک در ختان را آتش زدند. گروه فیلمبردار تلویزیون دولتی، از تمام این اتفاقات فیلمبرداری کرد. کارکنان انقلابی تلویزیون در اقدامی شجاعانه فیلم درگیری‌های دانشگاه را همان شب در برنامه خبر، به مدت ۲ دقیقه نمایش دادند. پخش تصاویر تیراندازی ارتش به سوی مردم بی‌سلاح، بینندگان میلیونی تلویزیون را به شدت مبهوت و خشمگین کرد. گروه دیگری از تظاهرکنندگان در بیرون دانشگاه به سمت خیابان‌های آناتول فرانس (قدس فعلی) و بزرگمهر حرکت کردند و شیشه‌های ساختمان حزب رستاخیز و نگهبانی برق دانشگاه را شکستند.

در خیابان تخت جمشید (طالقانی فعلی) هم بانک صنایع و معادن مورد حمله تظاهرکنندگان قرار گرفت. بعد از تیراندازی و خروج مأموران از دانشگاه و انتقال زخمی‌ها به بیمارستان، تظاهرکنندگان در خیابان‌های اطراف دانشگاه پلاکاردهایی مانند «دانشگاه شهید داد» و «شهادت ۵۶ نفر در دانشگاه» اسر دست گرفتند و خبر درگیری و کشتار در دانشگاه را به اطلاع مردم رساندند. مقامات فرمانداری نظامی تهران اعلام کردند که در وقایع دانشگاه در روز ۱۳ آبان، هیچ‌کس کشته نشده و تنها ۳ نفر مجروح شده‌اند. دکتر عبدالله شیبانی، رئیس وقت دانشگاه تهران گفت که درگیری‌های روز ۱۳ آبان تنها ۱۴ مجروح بر جا گذاشته است. روزنامه کیهان به نقل از رادیو ایران نوشت که تا ساعت ۱۲ شب، ۲ نفر از مجروحانی که به بیمارستان منتقل شده بودند در گذشته‌اند و حال آن‌ها دیگر از آنها وخیم است. بعدها که آمار بنیاد شهید انقلاب اسلامی به‌طور رسمی منتشر شد، در میان شهدای انقلاب تنها نام ۲ نفر به نام‌های مصطفی حاجی و سید مهدی سیدفاطمی ثبت شده بود که تاریخ شهادتشان ۱۳ آبان ۱۳۵۷ بوده است.

نمایندگان مجلس، سعی کردند انتقادها را به سمت نخست‌وزیر وقت و دولت آشتی ملی او جهت دهند، اما شاه همچنان در سیل شعارهای مردم بود. حادثه ۱۳ آبان ۱۳۵۷ پیامدهای سهمگینی برای حکومت شاه داشت. روز ۱۴ آبان تعدادی از ساختمان‌های دولتی، مؤسسات عمومی و اتوبوس‌های شرکت واحد به نحو مشکوکی به آتش کشیده شد، مأموران حکومت نظامی هم فقط نظاره می‌کردند. ابوالفضل قاضی، وزیر علوم و آموزش عالی، در اعتراض به کشتار دانش‌آموزان و دانشجویان در ۱۳ آبان استعفا کرد.

کابینه شریف‌امامی هم ۲۰ روز بعد و با عمری ۷۰ روزه مجبور به استعفا شد و جای خود را به دولت نظامی غلامرضا هاری داد. شاه هم در پیامی که در ۱۵ آبان از تلویزیون پخش شد، گفت: «هن صدای انقلاب شما ملت ایران را شنیدم». پیام شاه را مردم نشانه ضعف و زوال رژیم دانستند. امام خمینی (ره) روز ۱۴ آبان طی پیامی به ملت ایران از اقامتگاه خود در نوفل‌لوشاتوی فرانسه، واقعه دانشگاه را محکوم کرد و شاه را مسئول تمام خرابی‌ها و خیانت‌ها دانست. ایشان ضمن دعوت مردم به صبر فرمود: «من از این راه دور چشم امید به شما دوخته‌ام... و صدای آزادخواهی و استقلال‌طلبی شما را به گوش جهانیان می‌رسانم».

در نیمه دوم سال ۵۷، درس و مشق در مدارس نیمه تعطیل بود. مدیران یا انقلابی بودند یا دیگر اقتدار سابق را نداشتند. معمولاً دانش‌آموزان برخی مدارس به تشویق معلمان یا تحت تأثیر فضای عمومی جامعه، مدارس را تعطیل می‌کردند و به راهپیمایی‌های انقلابی ملحق می‌شدند.

روز ۱۳ آبان ده‌ها نفر از دانش‌آموزان دبیرستان‌های نزدیک دانشگاه تهران با تعطیل کردن کلاس‌های درس به سمت دانشگاه راهپیمایی و سر راه خود دبیرستان‌های دیگر را هم تعطیل کردند. نزدیک دانشگاه، سربازان ارتش با شلیک تیر هوایی و انفجار گاز اشک‌آور به مقابله با دانش‌آموزان پرداختند و آن‌ها را متفرق کردند. دانش‌آموزان هم شعارهای «مرگ بر شاه» و «علم به پا خیز محصلت کشته شد» سر دادند. سربازان در پیاده‌روی مقابل دانشگاه تا اطراف پارک دانشجو مستقر بودند و دانشجویان و مردم در محوطه دانشگاه، پشت میله‌های سبز، روبه‌روی سربازان شعار می‌دادند. عقره‌های ساعت، ۱۱ صبح رانشان می‌داد، قرار بود جمعیت که بیشتر آن‌ها دانشجو بودند، از دانشگاه به سوی منزل آیت‌الله طالقانی در پیچ شمیران راهپیمایی کنند. آیت‌الله طالقانی روز نهم آبان از زندان آزاد شده بود. مردم شعار می‌دادند و سربازان را دعوت می‌کردند تا به انقلاب اسلامی و مردم بپیوندند.

ناگهان یک سرباز که تحت تأثیر قرار گرفته بود، واحد تحت فرماندهی خود را رها کرد و به سوی مردم دوید. افسر فرمانده به سوی وی شلیک کرد و درگیری آغاز شد. مردمی که غافلگیر شده بودند، پشت ماشین‌ها، درخت‌ها و در جوی کنار خیابان پناه می‌گرفتند.

عده‌ای مجروحان را به دانشکده پزشکی می‌رساندند. گروه‌های کوچکی از مردم و به خصوص دانش‌آموزانی که از جاهای مختلف به سوی دانشگاه می‌آمدند با شنیدن صدای تیراندازی به سوی دانشگاه دویدند. مرکز درگیری در محوطه ورودی دانشگاه جلوی سر در اصلی قرار داشت. نظامیان وارد محوطه دانشگاه شدند و شروع به تیراندازی و انفجار گاز اشک‌آور کردند. دانش‌آموزان و دانشجویان برای خنثی کردن اثرات گاز اشک‌آور، مقوا

۱۳ آبان، یادآور فداکاری دانش‌آموزان

روایت‌های متعددی که از یوم‌الله ۱۳ آبان و روز دانش آموز در حافظه تاریخ مانده و هر سال این روز مهم و سرنوشت‌ساز را به دانش‌آموزان امروزی یادآوری می‌کند، ارزش‌های نهفته در بطن این رویداد فراموش‌نشده است؛ چرا که سیزدهم آبان، از جمله روزهای پرفروغی به حساب می‌آید که در تاریخ ایران زمین، همواره بر جسته است. ۱۳ آبان روزی است که فرزندان این‌تارگر و فداکار این سرزمین و بوم به جهالتیان فهماندند که جلوی هر طاغوتی - هر چند خودش را قوی و قدرتمند نماید - می‌توان با توکل به خدا و تکیه بر قدرت ایمان ایستاد. در ۱۳ آبان ثابت شد که پشت استبداد و استعمار را می‌توان با تکیه به قدرت لایزال الهی، به خاک مذلّت رساند. حماسه ۱۳ آبان ثابت کرد که همه قدرت‌های به اصطلاح عظیم شیاطانی و طاغوتی، از درون پوچ و پوشالی هستند. در سیزدهم آبان وحدت کلمه معنا شد، تکیه بر قدرت ایمان جلوه کرد و قسدرت رهبری دینی - بار دیگر تجربه شد. این روز باشکوه که یادآور حماسه‌ها، اینارها و فداکاری‌های دانش‌آموزان عزیزمان است، روز دانش‌آموز نامگذاری شد تا خاطره آن فرزندان دلیر انقلاب برای همیشه جاودان بماند و درسی فراموش‌ناشدنی برای تمام دانش‌آموزان در سراسر گیتی باشد.